

NEV'ZUHR

Edebiyat - Kültür - Sanat

Sayı : 8
Mart 2009



(İNTERNET KAYNAKLI RESİMDİR)

TİYATRONUN YAŞANAN İKİ YÜZÜ

NEVZUHUR

Edebiyat - Kùltùr - Sanat

SAYI :8

MART - 2009

SAHİBİ :

MUSTAFA AKBABA

GENEL YAYIN YÖNETMENİ :

ALİ DEMİREL

YAYIN KURULU :

BEKİR KARA

HASAN TÛLKAY

ÛMİD HARUN

ADRES :

Atatùrk Cd. 1306 Sk.

Akbaba Apt. No.: 1/2 ANTALYA

TLF.: 0 (242) 241 80 62 - 63

BELGEGEÇER : 0 (242) 241 41 74

e-posta: alidemirel47@hotmail.com

ISSN : 1308 - 1403

BASIM YERİ :

TUNAHAN OFSET MATBAACILIK

Tel : 0 (242) 248 90 88

e-mail: tunahanofset@hotmail.com

Sinan Mh. Atatùrk Cd.1254 Sk.

Rıfat Tùrkcan Psj. No.:14 / 7 ANTALYA

YAYIN TÛRÛ:

Yerel - Sùreli

İki ayda bir yayımlanır.

NEVZUHUR'da yayınlanan yazılar
kaynak gösterilerek iktibas edilebilir.

NEVZUHUR'da yayınlanan eserlere
telif hakkı ödenmez.

NEVZUHUR

Bir kùltùr hizmeti olup, para ile satılmaz.

NEVZUHUR'da

Yayınlanan bütùn yazıların sorumluluğu
yazarına aittir. Gönderilen yazıların
yayınlanması, Yayın Kurulu'nun
kararına bağılıdır. Yazılar yayınlanmasa da
geri iade edilmez.

NEVZUHUR

BU SAYIDA

YILDIZLARI ALINMIŞ GECEYE
DÖNÜŞTÜ PERDELER

ANDAÇ



OYUN

ANDAÇ



SÛİZAN İLE HÛSNÜZAN

ARASINDA

MUSTAFA AKBABA



SÖZÜN BİTTİĞİ YER...

NAZİFE ÇELİK ÜNAL



PEÇENEK ATTALAR

ALİ DEMİREL



YİNE GİTTİN

YASİN KAYA



İMLÂSIZ KADINLAR

YASİN KAYA



KIRLANGIÇ AKŞAMLARI

ÛMİD HARUN



NASİHAT

AŞIK KAZANOĞLU

OKUYUCULARIMIZLA SOHBET

Nevzuhur'un sevgili okuyucuları.

İşte 2009 yılının ikinci sayısı ile yine sizlerle. Okuyucularımızın bazılarının makale şeklinde yazı, şiir, kısa hikaye ve öyküler bize ulaştırılmaktadır. Bize gelen her şey okunmakta ve incelenmektedir. Her yazılanın bir emekle kotarıldığının bilincindeyiz dolayısıyla saygı duyuyoruz. Ama, taktir edersiniz ki bize her yollananı yayınlamamız mümkün değil. Ayrıca; kültür-sanat ve edebiyat dışı konulardaki yazılanlara, prensip kararımız gereğince sayfalarımızda yer veremiyoruz. Amaaaa, Kendine güvenen, bilgi ve yazım becerisini yeterli gören her okuyucumuzdan yazdıklarını göndermelerini de bekliyoruz. Bize ulaştırdıklarınız kesinlikle incelenecek, uygun görülürse yayınlanacaktır.

Şimdiii, gelelim bu sayımızda neler var: Türk tiyatrosu hakkında pek çok insanımız, yüzeysel bile olsa hiçbir bilgiye sahip değildir. Arkadaşımız ve de arkadaşınız ANDAÇ Türk tiyatrosunu sizin için irdeledi. *YILDIZLARI ALINMIŞ GECEYE DÖNÜŞTÜ PERDELER* başlıklı bu yazı size çok ilginç gelecektir. Yazı, yazanı ile değer kazanır. Bu yazıyı yazan ANDAÇ İstanbul'da, sözünü ettiği tiyatrolara gitmiş, eserler seyretmiş ve o günlerde yaşamakta olan ünlü tiyatro sanatçılarımızdan bir kısmı ile bizzat tanışmıştır. İşte bu sebepten ötürü yazı ilginç! Bir diğer yazı ise; yazarlar için yazarlara yönelik! Yani eleştirenleri eleştiri niteliğinde bir yazı. *SÜİZAN İLE HÜSNÜZAN ARASINDA* başlığını taşıyan bu makale MUSTAFAAKBABA'nın kaleminden... Bir başka yazımız ise dil yarası haline gelen dilimiz ile ilgili. *NAZİFE ÇELİK ÜNAL, SÖZÜN BİTTİĞİ YER* başlıklı bu yazısında; kültürümüzün kökü olan dilimizin yozlaşmasına ve buna seyirci kalışımıza dikkat çekmektedir... *ALİ DEMİREL* ise *PEÇENEK ATTALAR* başlıklı yazısı ile bizlere tarihimizin sayfalarından bir dilim bilgi sunuyor. Genç arkadaşınız *YASİN KAYA, YİNE GİTTİN* başlığı ile kaleme aldığı denemesinde; özellikle büyük kentlerimizde bazı sıra dışı genç insanların olası yaşam tarzı ve ruhsal tutumlarını irdelemektedir... Bu sayımızda şiir yok mu? Elbette var. ANDAÇ'tan *OYUN*, AŞIK KAZANOĞLU'ndan *NASİHAT*, ÜMİD HARUN'dan *KIRLANGIÇ AKŞAMLARI* ve *YASİN KAYA*'dan *İMLÂSIZ KADINLAR* adlı şiirleri zevkle okuyacağınızı umuyoruz...

NEVZUHUR

YILDIZLARI ALINMIŞ GECEYE DÖNÜŞTÜ PERDELER ANDAÇ

Tiyatronun, başlangıcından günümüze kadar olan seyrini, başlıklarıyla da olsa yazma ihtiyacım, 'Tiyatrolar Günü' dolayısıyla hatırlatma adına mıdır yoksa tarihsel seyri içinde yok olmaya yaklaşmasını içime sindiremediğimden midir, bilemiyorum.

Türk seyirlik sanatları; tarihi, tiyatrosu, müzikli ve danslı oyunlarıyla folkloru, halka açık her türlü oyunları, orta oyunları, karagöz gibi gölge oyunları, meddahı ve daha başka seyredilen oyunların tümünü kaplayan çok geniş ve zengin bir alandır.

Türk Tiyatro'sunun dram yanının olmamasına karşılık, oyunculuk ve seyirlik yanının öne çıkması; Batı Tiyatro'sunun tesirinde kalmış, ulusal kimliğe kavuşmadan silinmeye başlamış, günümüzde ise -direnen saygıya değer uğraşları bir kenarda tutarsak- yok olmakla yüzü gelmiş olmasındandır.

Türk Tiyatro Tarihi incelendiğinde, üç ayrı zaman dilimine bölündüğü görülür. 1- Tanzimat Tiyatrosu (1839-1908) 2-Meşrutiyet Tiyatrosu (1908-1923) 3- Cumhuriyet Tiyatrosu (1923- günümüze kadar)

Osmanlı Sarayında padişahları eğlendirmek için görevlendirilmiş kimselerin bulunmasıyla ilk tiyatronun temelleri atılmaya başlanmıştır. Selçuklu'da bulunan geleneğin bir türlü devamı sayılan bu eğlenceler; çalgılarla, şiirler okumayla güldürücüler, taklit ediciler tarafından

düzenlenir, temsiller verilirdi. Bunlar eski ananelerimizin, toplum yaşamımızın bir nevi yansımalarıydı.

İlk adım 1826 da yeniçeri kaldırıldıktan sonra, mehter takımının yerine konulan askeri mızıkça ile başlar. Öğretmenleri suvari borazanı Vaybelim Ahmet Ağa ile Trompetçi Ahmet Ağa'dır. 14 Mayıs 1847 de, Verdi, Flotov, Rossini, Donizetti, gibi tanınmış bestecilerin yanında, kendi besteledikleri 'Ahmet Ağa'nın Marşı' da çalınmış, batı tarzında ilk Türk eserini meydana getirmişlerdir. Guiseppe Donizetti daha sonra onlara katılmış, batı müziğini saraya taşımıştır. 1854 de tuğgeneral rütbesini aldığını görürüz. Bir taraftan da yabancı temsil heyetleri 1841 de Galatasaray'da Bosko Tiyatrosunda temsiller vermeye başlamışlardır.

Burada yeri gelmişken ilginç bir olayı anlatmak isterim. Abdülmecit şehzadeyken saray eğlenceleriyle büyümüşü. Muhasip Sait Efendi idaresinde oyunlar oynanırdı. O oyunların birinde, yaşlı sanatkârlardan Mukallit Kambur Esat Efendi curcuna teperken, yorgunluğa dayanamayıp kendini yere atmıştı. Bu düşmeyi oyunun bir parçası zanneden Şehzade Abdülmecit çok hoşlanmış 'bir daha yapsın' diye buyurmuştu. Hali kalmayan zavallıyı zorla yerden kaldırmışlar, tekrar tekrar yeri öptürmüşlerdi! Şehzade de bir çıkın altın göndererek zavallı ihtiyarı sevindirmişti... İçinde dram, meddah, kahkahanın geçtiği bu durum sanki Türk Tiyatrosu'nun temellerinin atıldığı an gibiydi. Şimdilerde düşüşü gibi içinde çaresizliği, acı ve hüznü barındırarak...

1839 da Tanzimat Fermanıyla batı kültürüne, düşüncesine bir bakış penceresi açılır. Ama neye baktığımızı bilmeden... Batı edebi türleri, tiyatrosu tanınmaya çalışılır. Kuşkusuz daha önce Karagöz, Meddah, Orta Oyunu gibi geneleksel seyirlik sanatımızın var olduğunu bilerek.

Abdülmecit'ten sonra Abdülaziz tahta çıkar.

Halka daha yakın olan padişahın cesaret alarak bazı Ermeni sanatkarlar 1846 da -Bosko Tiyatrosu'nun kuruluşundan sonra- 1858 de Naum Tiyatrosu'nu kurar ve Türkçe oyunlar oynanmaya başlanır. Aynı tarihlerde Dolmabahçe Tiyatrosu -şimdiki İnönü Stadı'nın yerinde- kurulur.

Batı tiyatrosunu tanıma denemesi, ilk önce Şinasi'ye ismarlanan 'Şair Evlenmesi' ile olur. 1889 da ise Yıldız Saray Tiyatrosu kurulur. II Abdülhamit burada opera, bale, oparet eserlerini sergilettirmiştir. Sevil Berberi, Traviata, Faust, Aida, Carmen bunlardan bazılarıdır.

Beyoğlu ve Saray sahnelerinden sonra, Ermeni sanatkarlar Gedikpaşa'da Gedikpaşa Tiyatrosu'nu kurarlar ve Türkçe oyunlar oynanmaya başlar. Türk aktörler ise 1868 de yavaş yavaş sahne almaya başlamışlardır. Osmanlı tiyatrosunda Güllü Agop'tan önce batılı anlamda ilk Müslüman ve profesyonel tiyatro oyuncusu Ahmet Necip Efendi'dir. Namık Kemal, ilk piyesi olan Vatan'ı 1 Nisan 1873 de burada oynamış, sonra verdiği telaş yüzünden sürgüne gönderilmiştir. Osmanlı tiyatrosu 1881 de Direklerarası'nda Leblebici Horhor Ağa'yı sahneye koymuştur. Oyuncuları ise Sirenuş, Şazık Hanım, Minakyan, Sancakçıyan'dır. Güllü Agop'un tekeli ilk bozan topluluk ise Dikran Çuhacıyan'ın kurduğu Opera Tiyatrosu'dur. Daha sonraları Minakyan ve Güllü Agop birleşerek tiyatroyu Şehzadebaşı'na kaydırmışlardır. 1882 de burada 4 tiyatronun kurulduğu görülür. 1- Minakyan'ın Osmanlı Tiyatrosu 2-Mesire-i Efkâr Tiyatrosu 3-Osmanlı Opera Kumpanyası 4-Dikran Kalemciyan'ın Osmanlı Tiyatrosu.

Bu yıllarda Tuluat Tiyatroları'da Şehzadebaşı'nda görülür. Küçük İsmail'in Temaşa-i Osmani, Abdürrezzak'ın Handehane-i Osmani'si gibi... Bunlardan başka, çeşitli kırıathanelerden bozma tiyatrolar da görülür. Hamdi Efendi'nin Hayalhane-i Osmani, Mehmet Efendi'nin Bahçe Tiyatrosu gibi. Oyuncular ise Hamdi, Küçük İsmail, Hüsnü, Hüseyin Güleryan, Aranik ve Peruz hanımlardır. Tiyatro adına Şehzadebaşı en verimli çağlarını yaşar. Sanki surlar içindeki gerçek İstanbul'un Beyoğlu'su gibi...

13 Ocak 1914 de zamanın tiyatro konservatuvarı sayılan Darulbedâ-i burada, Letafet Apartmanında kurulduğunu görürüz. Oyun yazarları olarak Ahmet Mithat, Şemsettin Sami, Recai Ekrem, Ebûzîya Tevfik, Cenap Şahabettin, Hüseyin Rahmi, Yusuf Ziya Ortaç'ı sayabiliriz. Bu yazarlarımız Maalesef tiyatro sanatına, sanatçısına yakın olamamışlar, daha çok edebiyata yanaşmışlardır. Bu kopukluktan dolayı tiyatronun gelişmesine yeteri kadar katkıda bulunamamışlardır. Hemen hemen hiç değişmeyen dekorları, temsili az sanatkarları, kötü adapte edilmiş oyunlarıyla Darulbedâ-i iftihar edebilecek bir durumda hiç olamamıştır. Gaz tenekesi yuvarlayarak, kahve tepsisi devirerek, davul zurna ile gelişmişlik olamıyordu. Yine de tiyatro zevkini topluma aşıladığı için yeri inkar edilemezdi. Avrupa ve Doğu ise köklü tiyatro geleneği olduğu için, zaman zaman kendini yenilese de bir geleneğe sahip olan temellerinin üzerinde durmuşlardır. Bizde ise, bir tiyatro geleneğimiz olmasına rağmen dram yanımızın olmaması yüzünden gelişme dönemine bir türlü geçememişizdir. 150 yıllık batı tiyatrosu etkisinde olduğumuz halde kimliğimizi bulamamışızdır.

Tuluatçıları olarak da sarayın Mızıka-yı Hümayunu'ndan yetişen sanatçılar arasında Abdürrezzak Efendi ve sonraları 1908 de komik olan Naşit Bey'i sayabiliriz. Şehzadebaşı'nda doğmuş olan Naşit Bey'den sonra tek tuluatçı olan Dömbüllü İsmail de Şehzadebaşı'ndan geçmiştir. Tuluat, içten doğma, yüreğe

doğma manasına gelir. Tuluat sanatçıları yurdu karış karış dolaşan, eğlenceyi her yere götüren çilekeş kişiler olmuşlardır.

1908 de Meşrutiyetin ilanından 1923 Cumhuriyet dönemine kadar olan dilim içinde bir çok yazar ve oyunlarla tiyatro, gelişimine devam etmiştir. Tanzimatla batının tiyatrosunu bir nevi ödünç aldık. Topluma uyarlamaya çalıştık. Lakin özümüzden uzaklaştıkça tiyatronun yabancılaşmasına yaklaştık. Bu arada özümüze yaklaşan yazarların daha başarılı oldukları gözlenmiştir. Mesela Haldun Taner, Sermet Çağan, Turgut Özakman, Aziz Nesin, Cahit Atay, Yaşar Kemal, Orhan Kemal, Melih Cevdet Anday gibi yazarların katkıları inkar edilemez.

Siyasal ve kamu düzeninin boşluğunu, adaletin işlemediğini hicveden konular, umutsuzluk, karamsarlık konuları daha fazla işlenmeye başlanmış, kaybedilen yerler, ülkenin savaş hali, o zamanki tiyatroyu etkileyen konuların başında gelmiştir. Müzikli konular, çekilen sıkıntıları azaltma adına bu devrede daha fazla görülür.

II Meşrutiyetten sonra tiyatroya heves edenlerin arasında 1892 de doğan, yazar, tiyatro müdürü, sahneye koyucu, sinema oyuncusu, rejisör gibi tiyatronun ve sinemanın hemen her yerinde olabilmış Muhsin Ertuğrul'dan bahsetmemek olmaz. İlk önceleri 1904 de Şark Kumpanyası'nda görülür. Fakat tutunamaz. Fransa'ya gider. 1914 de Darulbedâ-i nin kadrosundadır. Uyumsuzluğu devam ettiği için çıkartılır. 1919 da Almanya'dadır. 1921 de Darulbedâ-i ye geri döner.

Tiyatroya, sahneden seyirciye bakarak da birkaç kelime söylemek isteyen Muhsin Ertuğrul 1924 de tiyatrodaki nasıl davranılır diye 6 maddelik bir bildiri yayınladı. Temiz giysilerle gelinmesi, gürültü yapılmaması, konuşarak ve ayakları yere vurarak başkalarını rahatsız etmemek gibi konularda tiyatro seyircisinin eğitilmesini öngörmüştür. Tiyatro görgüsünü ve kültürünü biçimsel gören, seyircinin eleştirici ve etkin gücünü hiçe sayan bu eksik anlayış giderek yerleşmiştir. Suskun ve uslu seyirci yetişmesi, gerçekte tiyatronun gelişimi adına büyük bir kayıp olmuştur.

1928 de ve 1951 de çıkartılışlar ve geri dönüşler devam etmektedir. 1954 de ise Devlet Tiyatroları'nın başındadır. 1959 da ise İstanbul Şehir Tiyatroları baş rejisörüdür. Perdecî, Ahmet Rıdvan, Firuzan Cemalî takma adlarıyla makaleler yazmış, Nabi Zeki, Servet Moray takma adlarıyla piyes çevirileri yapmıştır. 1979 da ölene kadar bu alanda tek adamı oynamıştır.

Tiyatro, zamanında bütün ilerlemesine rağmen, özgün, ulusal kimliğine kavuşamamıştır. Aktarmacı, devşirmeci yanı hep ortada olmuş maalesef geleneksel tiyatronun önemini idrak edememiştir. Geline bu noktada yalnız geleneksel tiyatromuzda değil, Türk Ulusu'nun kültürel ürünlerinde ve sanat yaratıcılığında işin özünü, ruhunu bulup çıkartmak gerekirken bu yolda gerekli estetik çalışmalar yapılamamıştır.

1923 Cumhuriyet Tiyatrosu döneminde ise, olumsuzluklardan kurtulmanın, ümit, iyimserlik, yarına güven duygularının pekiştiği oyunlar, sahnelerde yerlerini almaya başlamıştır. Şehzadebaşı bu dönemde de hız kesmeden Ferah Tiyatrosu, Ertuğrul Tiyatrosu, Fevziye Tiyatrosu, Şark ve Millet tiyatrolarıyla sahnelerini seyirciyle buluşturmaya devam etmişlerdir. Bu dönemde Türk Tiyatrosu, Türk Ulusu'nun değerlerini, erdemlerini eski tarihten alıntılarla sahnelerinde işlemiş, devrimlerin korunması, yurt sevgisi, bireyden önce toplum kavramları hız kesmeden seyircisiyle buluşturulmuştur.

Kısacası Halk Tiyatrosu'nun temelleri atılmak istenmiştir. Ancak tiyatro alanında gelişme ve kesin sonuç

için, Devlet Konservatuvarı ve Devlet Tiyatrolarının kurulmasını beklemek gerekmekteydi. Geçmişten gelip Anadolu'ya açılan Halk Evleri, tiyatronun, eğitici ve birleştirici rolünü üstlenmişler, Halk Tiyatrosunun temellerine yardımcı olmuşlardır.

1923 yılında sahneye çıkan Şaziye Moral, ilk kadın sanatçılardan birisidir. 'Kırık Kalp' oyunu ile Ferah Tiyatrosu'nda sahneye çıkar. Lâkin oyunun ikinci perdesinde soluğu karakolda alır, sonucu beklemeden Anadolu'ya kaçar. Anadolu ise tiyatro adına kendi dar imkanlarıyla ayrı bir savaşın içinde uğraş vermektedir. Burada bahsetmeden geçemeyeceğim kısa bir notu aktarma ihtiyacını hissediyorum. Antalya Gazetesi baş yazarı Kantarağacıza Ömer Selahattin Bey, Goadana adlı oyunu, oynamaları için Darulbeda-i ye yollar. Tiyatro adına Anadolu'nun ilk katkılarından sayılan bu hareketi anmamak olmazdı.

Cumhuriyet döneminde Atatürk'ün yepyeni bir devlet kurarken, sanat ve edebiyata, bilhassa tiyatroya olan ilgisini, bu alanda öncülüğünü hatırlatmak gerekir. Oyunlar ısmarlayarak, konular önererek, zaman zaman denetleyerek ilgisini hiç eksiltmemiştir. Atatürk, Nutkunda dahi Devlet Konservatuvarının önemine vurgu yapar. İlk adıma, ünlü Alman bestecisi Paul Hindemith ile 27 Mart 1935 de sözleşme imzalayarak başlamıştır. Devlet Tiyatrosu bölümü için de, 22 Şubat 1936 da Carl Ebert'in imzası beklenmiştir. Devrimci, demokratik düzeni yerleştirici çabalar, ölümünden sonra İsmet İnönü zamanında da devam etmiştir.

1953 de tiyatronun üniversite ile tanışması sonucu Edebiyat Fakültesine, Tiyatro Tarihi Dersi konur ve dramatik yazarlık, oyunculuk dalları oluşturulur. 1961 Anayasası ile yeni bir dönem gelmiş, 1960 ı yıllarda tiyatro belki de en parlak dönemlerini yaşama imkanı bulmuştur.

Darulbeda-i 'nin 1933-34 yılları arasında Şehir Tiyatroları adını aldığından, zamanımıza kadar olan bölüm içinde en parlak dönemini 1960-1966 yılları arasında yaşamıştır. Özel tiyatrolar ile birlikte yaşanan, gerçek tiyatronun altın çağı idi. Bu dönemde , yakından tanıma şansına erdiğim Muammer Karaca sayesinde, tiyatroyu sevmeyi öğrendim. O unutulmaz oyunları ve görmekten mutluluk duyduğum sanatçıları, tanıma ve seyretme fırsatım olmuştu. Adnan Bey Duymasın, Lüküs Hayat, Cibali Karakolu, Sabık Bakan (Babahindi), Bulunmaz Uşak (Hızır), Şenlik Palas, Senatür, Lahmacun Cumhuriyeti hatırlamaktan zevk duyduğum oyunlardır. Yine Karaca Tiyatrosu'nda Kenter'leri seyrettim. Öfke, Tahta Çanaklar, Salıncakta İki Kişi gibi... Şimdi burada nice güzel sanatçıları ve oyunlarını seyretmiş olduğum halde onları hatırlayıp da satırların yetmezliğinden dolayı bahsedememek ne acı...

1970 li yıllar tiyatronun, sinemanın, eğlence yerlerinin kapatılması gerektiğini savunmaların ortada olduğu yıllardır. Tiyatronun geleceği adına bu ip uçlarının görüldüğü yıllar, tiyatronun geriye gittiği yıllar olarak anılacaktır. Sağ-sol çatışmalarının, gerici-ilerici kutuplaşmalarının öne çıktığı bu yıllarda tiyatro kan kaybetmiş, seyirci sayısı azalmıştır.

Çarçabuk kaleme alınıp, sahneye konulan sıradan oyunlar, yetersiz oyuncular, tiyatroya olan ilgiyi azaltan unsurlar olmuştur. Şimdi altın ışıklarını saçan o güzelim sanatçıların birer birer yok olduğunu gördükçe yaşamın, eskisi gibi hiç aydınlık olamayacağını bilmek ve bu hüznle yaşamak ne acı... Yıldızları alınmış gece gibi karanlık bizi beklemede ve perde...

KAYNAKÇA:

- 1-Metin AND, Osmanlı Tiyatrosu Dost Kitapevi.
- 2-Metin AND, Türk Tiyatro Tarihi İletişim Yayınları 1992
- 3-Murat CULCU, Ayrıntılarda Saklı Tarih
- 4-Refik Ahmet SEVENGLİ, Saray Tiyatrosu Milli Eğitim Basımevi 1962
- 5-Dr. Sevinç SOKULLU, Türk Tiyatrosunda Komedyanın Evrimi. Kültür Bakanlığı

OYUN ANDAÇ

Yirmiyedi Mart Tiyatrolar günü
Sanki diğer günler oynadığımız
Oyun değilmiş gibi
O gün roller dağıtılır, cömertçe
Yaşanmışlıklar savrulur bir oyunda
Aldatan vardır sahnede
Aynı zamanda aldanan...
Replikler kandırıp, kirletmiştir
Oynanan oyun içinde bir oyunda
Aldatılanın şaşkınlığında.
Bitince oyun
Kalmaz geride
Ne sende, ne bende
"Perde!"

SÜİZAN İLE HÜSNÜZAN ARASINDA MUSTAFA AKBABA

Bu yazı, Türk Edebiyatı Dergisinin 392. Sayısının yayınlanmasından sonra Sayın Cafer GARİPER'in yazısına cevap niteliğinde kaleme alınmış ve yayınlanması ricası ile adı geçen dergiye gönderilmişti.

Bugüne kadar yayınlanmadığı için, bu makaleyi gecikmeli de olsa NEVZUHUR'un sayfaları arasında neşrediyor takdirini okuyucusuna bırakıyorum

M.A.

Son zamanlarda hemen her sayısı bir dosyayla karşımıza çıkan *Türk Edebiyatı Dergisi* 392. sayısını "İran Kültürü Ve Biz" başlığı altında toplamış.

Derginin sayfaları arasında Sayın Cafer GARİPER'in "Hayyam'ın Bir Rubaisi Ve Cevabı" başlığıyla kaleme almış olduğu yazısı da bulunmakta.

Yazar, "Sanat eserinin edebî eserin gücü, taşıdığı fikre ve mesaja olduğu kadar, hatta ondan da fazla sanat olarak dayandığı prensiplere bağlıdır. Bazı sanat eserleri toplumun temel yargılarına, moral değerlerine ve inanç sistemine ters düşer. Ancak, taşıdığı mesaj kalabalıklar tarafından tasvip görmese bile 'sanat gücü' sayesinde varlığını sürdürür..." cümleleriyle başladığı yazısına, rubai ve Ömer Hayyam'la ilgili kısa bir malumattan sonra Hayyam rubailerinden bazılarının XIX. Yüzyıl içerisinde Türkçe'ye de çevrilmeye başladığını, bilhassa XIX. Yüzyılın son çeyreği ile XX. Yüzyılın ilk yarısında kültür ve

sanat hayatımızda önemli bir yer tuttuğunu vurgulayıp, Muallim Feyzi, Abdullah Cevdet, Hüseyin Dâniş, Rıza Tevfik, Yahya Kemal, Cemal Yeşil, Orhan Veli, A. Kadir, Abdülbaki Gölpınarlı, Rüşdü Şardağ gibi isimlerin Hayyam rubailerini Türkçe'ye çevirdiklerini belirtmektedir.

Hayyam'ın felsefesini de irdeleyen yazar, "Rind bir yaratılışa sahip olan Hayyam, bazı rubailerinde dile getirdiği fikirleriyle Epiküryen felsefeye yaklaşır. İçkiyi, eğlenceyi, bunlara bağlı olarak zevki ve hazzı insan hayatının temel felsefesi haline getirmek ister. O, bu dört mısralık şiirlerinde hayatın geçici olduğunu, başlangıcının bilinmediğini, sonunun da ne olacağı hakkında kimsenin bilgisinin bulunmadığını ifade eder..." demektedir.

Yahya Kemal'in de Hayyam'ın bu felsefesini, yazmış olduğu:

"Hayyâm ki her bahsi açar sâgardan
Bahsetmedi Cennette akan Kevser'den
Gül sevdi şerâb içti gülüp eğlendi
Zevk aldı tîrâşîde rubâîlerden"

rubaisiyle tenkit ettiğini konu etmektedir.

Yine Sayın Gariper'in "İblis, bir kadeh içseydi Âdem'e bin kerre secde ederdi" ve Tanrı'ya hitapla, "Meyhanede, seninle gizlice konuşmam, sırlarımı sana söylemem, mihrapta sensiz namaz kılmamdan yeğ. Ey halkın hem evveli olan hem âhiri bulunan Sen ister beni yak ister erit" mealindeki rubailerle şathiyeci ve teklifsiz üslûbuna ve kendisinin şarap içmesini de cebriye anlayışından kaynaklandığına dikkatleri çekmektedir. Hayyam'ın bu tür görüşlerinden dolayı zaman zaman bazı kimselerce tenkide maruz kaldığını, bu münekkidlerden bir tanesinin de Recep Vahyî (1867-1923) olduğunu belirtmektedir.

Mezkûr yazının ana fikrini, Hayyam'ın bir rubaisine Recep Vahyî'nin 800 yıl sonra bir rubai ile verdiği cevap teşkil ediyor. Yazar, hüküm olarak son cümlesini, "Recep Vahyî'nin bu manzumesi, sadece Hayyam'a değil, onun rubailerini Türkçe'ye çevirerek düşünce tarzının ve hayat anlayışının yayılmasına yol açanlara da verilmiş bir cevap niteliği taşımaktadır." ifadesi ile noktılıyor.

Burada konudan biraz uzaklaşıp tarihe bir kapı aralayalım.

Devir, Sultan III. Murad devridir. Bir Cuma günü Sultan III. Murad Han, İstanbul esnafını kontrol ve halkın durumunu tetkik etmek üzere yanına Şeyhülislâm'ı da alarak tebdil-i kıyafet ile çarşıya çıkar. Padişah III. Murad, Fatih semtinde gezerken bir kalabalık görür ve Şeyhülislâm'a dönerek der ki: "Git var, oradaki kalabalık ne ister, öğren gel." Şeyhülislâm Padişah'ın bu sözü üzerine kalabalığın bulunduğu yere gider. Durumu öğrenir ve Padişah'a gelip şunları söyler: "Padişahım, zındık dedikleri bir adam ölmüş. Cenazesini kimse yıkamak istemiyor. Yıkayıp yıkamamak için tereddüt gösterip münakaşa ediyorlar."

Padişah Şeyhülislâm'ın bu sözleri üzerine daha da meraklanır, kalabalığın içine karışır, önüne gelen birine sorar: "Kimdir bu zındık dediğiniz adam?"

"Nalıcılık yapan ihtiyar bir sanatkardı ve adına Nalıncı Baba derlerdi."

"Bu Nalıncı Baba'ya niçin zındık derlerdi?"

"Efendim, bu Nalıncı Baba Cuma namazı dışında camiye gitmez ve namaz kılmazdı. Kazandığı para ile her akşam şarap alır, evine götürür içerdi. Ayrıca, her Cuma akşamları da baştan çıkmış uygunsuz kadınları evine toplar âlem yapardı. Bu sebeple bu zındık adamın cenazesini yıkamak ve namazını kılmak caiz değildir."

Padişah aldığı bu cevaplar üzerine daha da meraklanır Şeyhülislâm'ın kulağına eğilerek: "Bu durum bana çok garip geliyor. Bu fakir Nalıncı Baba'nın cenazesi ortada kalmamasın. Bu işi biz yapalım. Ben cenazenin suyunu dökeyim sen de yıka."

Şeyhülislâm Padişah'ın bu isteği üzerine hemen cüppesini çıkarır ve cenazeyi yıkamak üzere hazırlanır. Bu arada Padişah da kollarını sıvar ve orada bulunan bir su kabını eline alarak kaynamakta olan kazandaki sıcak sudan cenazenin suyunu döker. Padişah ve Şeyhülislâm herkesin garip bakışları arasında Nalıncı Baba'nın cenazesini yıkarlar, hazırlarlar, namazını kılıp gömülmesini sağlarlar.

Bir müddet sonra Padişah III. Murad Han merak ettiği bu garip olayı anlamak için Nalıncı Baba'nın hanımını saraya çağırır ve sorar:

"Hatun kocan ne iş yapardı?"

"Efendim çok güzel nalınlar yapardı. Geçimimizi onunla sağlardık."

"Senin kocan güzel nalın yaparmış, fakat zındık mı bu ne dersin?"

"Zındık değildi Padişahım."

Böyle söylersin ama senin kocan camiye gitmez ve namaz kılmazmış, öyle mi?"

"Beş vakit namazını uzak mescitlerde kendisini tanımayanlarla kılardı. Eve geldiği zaman da gece sabaha kadar ibadet ederdi."

"Peki, her gün aldığı şarapları ne yapardı?"

"Kocam her akşam şarap getirirdi ama eve gelince iki rekat namaz kılar, Allah'a şükrederdi. 'Allah'ım mümin kullarının şarap içmelerine mani olabilmek için bana bu günkü kazancımdan şarap almayı nasip eylediğin için sana şükürler olsun. Sen büyüksün, günâhkar kullarını affeyle' der ve şarapları helaya dökerdi."

"Böyle dersin hatun ama senin kocan her Cuma akşamları uygunsuz kadınları eve toplar onlarla eğlenirmiş."

"Kadınları eve çağırır fakat kendisi başka yere gider, onun hazırladığı nasihatları ben kadınlara okurdum. Böylece birçok kadın pişman olup tövbe etmişlerdir. Kocanın bu hâli çeşitli dedikodulara sebep olmuş ve adı zındığa çıkmıştır. Bu durum daha da ileriye gidip kendisine nalın yaptırmaz oldular. Böylece geçimimiz zorlaştı. Fakat çok iyi nalın yaptığı için yalnız civar yerlerden gelenler nalın yaptırıyorlar ve biz de geçimimizi kıt kanaat temin ediyorduk. Ben kendisine bu huyundan vazgeçmesi için durmadan yalvarıyor, 'efendi bak hastasın. Bir gün ölüp kalacaksın. Adın zındığa çıktı. Cenazen ortada kalacak, vazgeç bu huyundan' dediğim zaman, o bana derdi ki: 'Hatun hatun sen onu merak eylesin. Ben öldüğüm zaman benim cenazem ortada kalmaz. Benim cenazemi Şeyhülislâm yıkar, Padişah da suyunu döker. Sen merak etme!' (1)

Tarihin satır aralarında biraz gezindikten sonra tekrar konumuza dönecek olursak, insanları görünüşüne göre yargılamamızın doğru olmayacağı gerçeği ile karşılaşırız. Aksi halde aldanabiliriz. 'Duyduğuna inanma, gördüğünün yarısına inan' düsturunu akıldan çıkarmamamız gerekir.

Şimdi de sözü İsmet Nadir Atasoy'a bırakalım. Sayın Atasoy *Rûbaiyat-ı Ömer Hayyam* (2) isimli eserinde; "Hemen her rubaisinde şarap konusu işlendiğinden Ömer Hayyam hep eleştiri oklarının hedefi olmuştur. Dinsizlikle suçlanmıştır. Ancak bu büyük âlim ve sanatkara dinsizlik suçlamasında bulunmak büyük bir hatadır. İnsan ruhuna öyle kolay kolay nüfuz edilemez. Birisine dinsiz suçlamasında bulunmak çok tehlikeli bir

iştir. Bunu ancak çok dar düşünceli olanlar cahillikleri sebebiyle cesaret edebilirler. Özellikle Ömer Hayyam gibi bir bilim adamına, bir şaire, bir düşünce adamına bu yolda suçlamalar yapılmamalıdır. Şiir insanın deşarj olmasıdır. Bu nedenle şiirine bakarak bir şairin yargılanması ve hakkında kesin bir hüküm verilmesi haksızlıktır. Kaldı ki şarap Ömer Hayyam için bir sembol niteliği taşımaktadır. Hüseyin Daniş Bey'in 1922 de İstanbul'da yayınlanan *Rubaiyat-ı Hayyam* adlı eserinde ölümü şöyle anlatılmaktadır: Ömer Hayyam 1123 yılında İbni Sina'nın *Kitabüş Şifa*'sında ilahiyat bölümündeki 'Bir ve Çok' adlı bölümünü okurken dişlerini karıştırdığı altın kürdanı kitabın arasına koyarak ayağa kalktı. Vasiyetini yaptı. O gün hiçbir şey yemedi. Yatsı namazını kılarak secdeye kapandı. 'Yarabbi! Bilirsin ki ben seni bileceğim kadar bildim. Bana mağfiret et. Seni bilmem, merhametine vesiledir.' Dedi ve ruhunu teslim etti." Diye yazmaktadır.

Nitekim bendeniz de Sayın Gariper'in meal olarak vermiş olduğu 'İblis bir kadeh içseydi Adem'e bin kerre secde ederdi.' ifadesini 'İblis, Cenab-ı Allah'ın aşkıyla yanıp tutuşmuş olsaydı, O'nun yüceliğini idrak edebilseydi, Yüce Yaradan'ın emirlerine hiç itiraz etmeden uyardı.' Gibi anlamaktayım. Burada insanlara bir mesaj verilip ilahî emirler karşısında insanların şeytana uyup kendi yorumlarını gündeme getirirsen, hiç itirazsız kabul etmeleri gerektiği vurgulanmak istenmiştir.

Yine, 'Meyhanede, Seninle gizlice konuşmam, sırlarımı Sana söylemem, mihrapta Sensiz namaz kılmamdan yeğ. Ey halkın hem evveli olan hem ahiri bulunan Sen ister beni yak ister erit' mealindeki rubaiyi de 'Allah aşkıyla şarhoş olup, onunla bütünleşerek gizlice yapılan ibadet, herkesin görebildiği ama Cenab-ı Allah'la bütünleşmeden yapılan ibadetten çok daha efaldır. Sen riyadan uzak, ibadetlerini samimiyetle yaptıktan sonra gerisine karışma. Yüce Yaradan'ın takdirine bırak. O seni ister yakсын ister eritsin. (Zaten Cenab-ı Allah'la bütünleşmiş olan bir insan O'nun varlığında yanmış ve erimiş durumdadır.) gibi algılamaktayım.

Malum olduğu üzere şiirde mecazlar, mazmunlar vb. dikkate alındığında ifade tarzıyla mesaj farklı iki görüntü sergiler. Divan edebiyatımızda bunun pek çok örneğini görmekteyiz. "Sâkiyâ mey sun ki bir gün lâlezâr elden gider." diyen, Yüce Peygamber tarafından övülmüş Sultan II. Mehmed Han'a 'İçki içerdi' demek akıl ve insaf çerçevesinin dışına çıkar. Ayrıca Tasavvufî düşünce içerisinde sûfilerin kullandıkları bazı ifadeler, keramet göstermek veya cezbe halinde iken söyledikleri sözleri söylediği gibi anlamak, ifadenin mecazi boyutunu kavrayamamak, "Sizin taptığınız benim ayağımın altındadır." Veya "En El Hakk" gibi ifadeleri bir isyan, bir küfür, bir şirk gibi görmek büyük haksızlık olur.

Çok net olmayan, mecaz ve mazmunlarla yapılandırılan sembolik şiirlerin manası okuyanın kültür ve anlayışına göre değişir. Gerçi Yahya Kemal gibi bir edebiyat dehasının Hayyam Rubaileri üzerindeki görüşünü göz ardı edemeyiz. Aynı şeyi Recep Vahyî için de söyleyebiliriz. Ancak kim olursa olsun yanlışlanabileceğini kabul etmemiz gerekir. Kaynaklarda (3) Ömer Hayyam için Alamut Kalesi'ni işgal ederek bir eşkiya devleti kurmuş olan Hasan Sabbah'ın etkisinde kalmış olduğu belirtilmektedir. Yine aynı kaynaktan "Bu yüzden Şuarâ tezkirelerinde rubailerinin değeri takdir edilmekle beraber, insanların imanî esaslarını bozan düşünceleri sebebiyle makbûl olmadığından bahsedilmektedir." diye temkinli bir yaklaşım gösterilmektedir. Ancak Ömer Hayyam'ın Selçuklu Sultanı Melik Şah'ın ve Karahanlı Sultanı Şems-ü'l-Mülûk'ün iltifatlarına mazhar olmasını da göz ardı

edemeyiz. Şayet Hayyam bahis edilen mizaçta biri olsaydı bu sultanların takdirini kazanabilir miydi? Bu da üzerinde ciddi düşünülmesi gereken bir durumdur.

Konuyu toparlayacak olursak, Ömer Hayyam'ın rubailerine bir pencereden baktığımızda olumsuz görüntüler görülebilir. Ancak diğer pencereden bakınca da işin boyutu değişmektedir.

Sayın Cafer Gariper'in yazısının son paragrafında varmış olduğu hüküm, Ömer Hayyam'la birlikte onun rubailerini Türkçe'ye çevirenlere de ağır bir itham mahiyetindedir.

Şu kadar yüzyıl sonra Ömer Hayyam'ı savunmak için onun avukatlığına soyunmuş değiliz. Ancak bu gibi durumlarda katı hükümlerden ziyade ihtimalleri dikkate alarak esnek davranmak daha isabetli olur kanaatini taşımaktayım. Aksi halde niyet kötü değil ise iftira vebali altına girilmiş olunur.

Daha kestirme bir ifadeyle söyleyecek olursak, Yunus'u anlamadan sözlerine muhalefet eden bir Molla Kasım durumuna düşmemeliyiz....

1" Nalinci Mimi Dede" *İstanbul Evliyalari* 2, İstanbul: İhlas Gazetecilik A.Ş., 2003, s. 159.

2 *Rubaiyat-ı Ömer Hayam*, İstanbul: Berfin Basın Yayın ve Tic. Ltd. Şti., 2002, s. 7.

3 "Ömer Hayam", *Yeni Rehber Ansiklopedisi* (16. cilt) İstanbul İhlas Gazetecilik Holding A.Ş. 1994, s. 125-126-127

SÖZÜN BİTTİĞİ YER... NAZİFE ÇELİK ÜNAL

Aklın süsü dil; dilin süsü sözdür.
Kutadgu Bilig

Ne demektir, sözün bittiği yer?... Söz biter mi? Nasıl biter? Yoksa bitti zannettiğimiz yerde, kılık değiştirmiş olarak varlığını sürdürür mü?

Söz hep bizimledir aslında. Gözümüzü sözle açarız her sabah. Sözle içimiz çekilir ve uykuya dalarız her gece. Hayaller sözle var olur; aşk sözle yankılanır içimizde. Yalan ve gerçek, ne varsa, hepsi, ama hepsi söz sayesinde hayat çemberimizde dolaşıp dururlar... Söz enerjimizle yüceltiriz doğruyu; püskürtürüz, kırarız, gölgeleriz, yok ederiz yalanı...

*Söz ola kese savaşı,
Söz ola kestire başı
Söz ola ağulu aşı,
Bal ile yağ ede bir söz*

Sözün gücü daha başka nasıl anlatılır ki? **Tatlı söz, yılanı deliğinden çıkarır**, diyen bir milletin bağrında yetişen Yunus, ne güzel anlatmış söz felsefesini.

Şiirlerde vücut bulan söz, hiç bitmedi... Sonsuz bir yol açtı gönüllere giden... Yollar şenlendi, yalnızlıklar bitti... Evet, yalnızlıklar bitti. Ürkütüğümüz yalnızlık, sözün bittiğine inandığımız yeredir çünkü... Onun için söz bitirmedikimiz sürece yalnız değiliz...

Zaman ne sürprizler taşır heybesinde, ne kalp çarpıntılar çıkarır karşımıza... Dilimiz tutulur... Susarız... Ama söz, susmaz... İçimizde serin pınarlar gibi akar durur. Yalnızlığımızı, itilmişliğimizi paylaşan iç sesimiz, iç

sözümüz hiç bitmez...

Öyle anlar olur ki can yakan duygular, bir ateş çemberi gibi ortasına alır yüreğimizi. Kıpırdadıkça çember daralır, acımız çoğalır. Derdimizi anlatmak için nasıl cümleler kurarsak kuralım hissettiklerimizle örtüşemez... Duygular kelimelerin önünde koşar. Şairin dediği gibi "Kelimelerin kifayetsiz olduğu" andır o an... Orhan Veli, öğrenmenin ancak yaşamakla mümkün olduğuna dikkat çeker "Anlatamıyorum" şiirinde. Sözün şairin iç alemindeki yankıları aşkla öyle zenginleşmiştir ki; hissettikleri, dolayısıyla bize hissettirdikleri söylediklerinden çok çok ötedir. Benzer bir sıkıntıyı da devrin Şair-i Âzamı Abdülhak Hamit Bey **Makber** şiirinde yaşar. "Söylediklerim, hissettiklerimin yanında kıymetsizdir." diyerek ifade eder eşinin kayından duyduğu ızdırabı. İşte sözün bittiği yer...

Yine aynı soru karşımıza dikiliyor. Söz biter mi? Orhan Veli, Abdülhak Hamit hislerini kelimelerle sınırlandırabildi mi? Hayır. Onlar, daha fazlasını iç sesleriyle hissetmeye devam etti. O halde söz bitmedi. Gizli âleminde derin akan nehirler gibi varlığını sürdürdü... Bu nehir, ana dilimizden başka ne olabilir? Ahmet Kutsi Tecer, iç dünyasını bu dille zenginleştirir:

**Geceleyin bir ses böler uykumu,
İçim ürpermeyle dolar "-Nerdesin?"
Arıyorum Yıllar var ki ben onu,
Aşkıyım beni çağırın bu sesin.**

Şairin uykularını bölen sesi, ondan başkası duymaz. O, bize sadece "Nerdesin?" i iletir. "Nerdesin" kelimesi nehrin bir damlasıdır ve hepimiz bu kelimenin peşine takılır, gizli ve sessiz dünyamızın o nehrinde yıkanırız. Ana dilimiz bizi kanatlandırır, sonsuz bir söz semasında uçar gideriz...

Söz, sesle can bulur elbette... Peki ses, her zaman biyolojik gerçeklikte kulağımıza çarpan bir hava hareketi midir? Öz dünyamızda, dimağımızı yıldırım hızıyla mütemadiyen dolaşıp duran iç sesimiz susar mı? Hiç susmaz... Bizi hiç bırakmayan sadık bir dosttur iç sesimiz... Yeter ki onu bir bulanık suya dönüştürmeyelim. Annelerimizin gönül hazinesinden kopup gelen ilk sözünü, ninelerimizin kaf dağı masallarındaki tekerlemelerini, dedelerimizin hür havalı türkülerini dinleyip sözü onlarla tanıdığımızı unutmayalım; unutmayalım ki bu emaneti kutsal bilip büyüsunü bozmadan devredelim çocuklarımıza... Susmayan bu sözün akordu bozulmasın yeter ki... İlk duyduğumuz saflığında yaşatalım onu. Yaşatalım ki dimağımız bulanmasın... Sevgimizi yitirmeyelim, yolumuzu şaşırmayalım... Yürüdüğümüz sonsuz yolda en güçlü kılavuzumuzun söz olduğunu unutmayalım. Büyük şair Yahya Kemal'in dediği gibi söz "ağzımda annemin sütü" gibi olabilmeli. Kirlenmemeli... Yaranmamalı...

Şimdi gelin, hayatımızdan birer birer çıkıp giden veya gitmemek için direnen kelimelerimizi, deyimlerimizi, kalıplaşmış söyleyişlerimizi birkaç örnekle geçmişte bıraktığımız dostları hatırlar gibi hatırlayalım. Vefasızlığımızı görelim biraz da...

Cankurtaran... Evet, cankurtaran... Bizi hastanelere taşıyan araca bir zamanlar **cankurtaran** dediğimizi ne çabuk unuttuk? Dimağımızda capcanlı duran, müthiş bir zeka ve zevk gücünün yarattığı bu harika kelime dilimizden nasıl silinip gitti? İçimizin silemediği bu kelimeyi sesimizden kim aldı? Öyle ki, hiçbirimizin haberi olmadı, daha kötüsü hiçbirimizin kılı kıpırdamadı.

Üç beş kelime ile anlaşmaya çalışan gençlerimizin hali, hangimizin içini sıplatmıyor? Onların

dilinde kaç tanesi yaşıyor şu güzelim sözlerin? **Elle gelen düğün bayram, bülbülün çektiği dili belası, ayın on dördü gibi güzel, salık vermek, bir lokma bir hırka, bozacının şahidi şıracı, kıt kanaat geçinmek, Hızır gibi yetişmek, gün ola harman ola, kırklara karışmak, kuş uçmaz kervan geçmez, sözüm meclisten dışarı, güle güle kirlenin, hoş seda, dudu dilli, heba olmak, tebdil-i mekanda ferahlamak, kıra gitmek, evlere şenlik, tatlı yiyip tatlı konuşmak, çalım satmak...**

Elimizden uçup gitmeye aday hangi kelimelerimiz var sırada şimdi? Hangi parçamız koparılacak? Anne mi, kardeş mi, toprak mı, su mu, hava mı, ekmek mi, dağ mı, deniz mi? Hangisi? Hangileri?

Telefonu kapatırken "bay bay" diyenler; ben biliyorum ki dilinizden "bay bay" sesi dökülürken içiniz pırl pırl bir sesle, "hoşça kal" diyor. Niçin içinizin sesini dinlemiyor soğuk ve yabancı dehlizlerde kandilleri bir bir söndürerek beyhude dolaşıp duruyorsunuz? Gelin Türkçe'mizin güneşiyle aydınlanalım. Sevdiklerimize içimizde aksini bulduğu gibi seslenelim... Masallarımızı, ninnilerimizi, türkülerimizi yalnız bırakmayalım. Avuçlarımızda hep onların eli bulunsun. Göreceksiniz hiçbir fırtına, hiçbir tufan, yolculuğumuzda bizi sarsamayacak... Güzel Türkçe'mize gölge düşüren her şeye; teknolojik baskılara, cahilane yaklaşımlara, duyarsızlıklara, yozlaşma ve yabancılaşmalara bir cevabımız olsun... Durduran bir cevap... Her yandan kuşatılmışlığa karşı kuvva-yı milliye ruhu taşıyan kutsal bir cevap... Sözün bittiği yer işte burası...

Temiz Türkçeli günlere...

PEÇENEK ATTALAR ALİ DEMİREL

Bilindiği gibi Türkler çok eski ve köklü bir ulustur. Daha eskisi kesin olarak bilinmez ama Oğuz Han'dan bu yana; bütün dünyaya, insan türünün nasıl uygar olacağını göstermiş, uygulamış ve nice milletleri yönetmiş bir ulustur. Binlerce senedir, (mevcut verilere göre yedi bin yıl öncesinden beri) Orta Asya'dan, dünyanın çeşitli yerlerine göç etmiş ve her gittiği yere, insan türüne yaraşır uygarlıklar götürmüştür. İşte dünyayı kendileri için küçük bir oyun bahçesi gibi gören, oldukça küçük sayılabilecek bir Türk boyundan bahsetmek istiyorum. Onlar, Hazar Denizi ve Karadeniz'in kuzeyinden Balkanlar'a kadar uzanan bölgenin o zamanaki yiğitleriydiler. PEÇENEK atalarımızdan söz etmekteyim!

Peçenek'ler; Göktürk Başbuğluğu'na (İmparatorluğu'na) bağlı, Oğuzlar'ın ÜÇ-OK'lar kolunu oluşturan on iki boydan biriydi. Göktürk Başbuğluğu'nun çöküşünden sonra, önce batı Sibiryâ taraflarına göç ettiler. Sonra; MS 860 ile 880 yılları arasında, daha batıya doğru gitmeye başladılar. 893 yılında, Macarlar'ı yurtlarından çıkardılar ve Don-Kuban civarına yerleştiler. Sonraları, Özü Nehri (Dinyeper)'nin batisına kadar uzanan bozkırlara yayıldılar. Peçenekler, sekiz boy halinde yaşıyorlardı. Bu arada; yakın komşu haline geldikleri, Kieff Rus Knezliği ile aralarında çatışma eksik olmuyordu... 968 yılında Ruslar, Hazar Türk Devleti'ni yıktılar. Soydaşlarına ait devletin Ruslar tarafından yıkılmasını içlerine sindiremeyen Peçenekler, Hazar Türklerinin öcünü almak istediler. Ve Kieff'i kuşattılar. Rusları savaşılmaya zorladılar. Adeta fırtına

gibi geçen müthiş savaş sonunda, Hazar Türk Devleti'ni yıkan Kief Knezi Svyatoslav'ı ağır bir yenilgiye uğrattılar.

Peçenek atalarımız olağan üstü savaşçılardı. Pek çok ülkeyi ele geçirdiler çok geniş toprakların sahibi oldular. Ama sayıları çok az olduğu için, ele geçirdikleri o ülkeleri tam olarak yönetimleri altına alamıyorlardı.

Peçenekler, 1036 yılından itibaren yönlerini Balkanlar'a çevirdiler; Makedonya, Bulgaristan ve Trakya'ya akın ettiler. Bu sırada çok kötü bir şey oldu: İki Peçenek büyüğü arasında iktidar kavgası başladı. Turak, başbuğ olmak istiyordu. Aynı şeyi Kegen de istiyordu. Kegen, taraftarlarıyla birlikte Bizans'a sığındı. Bunun üzerine Turak Bizans üzerine yürüdü. Asker sayısı çok azalmış olan Turak yenildi ve esir düştü. Bu olaydan sonra, Peçenekler'in bir kısmı Bulgaristan'a yerleşti. Diğerleri de Bizans'a yerleştiler. İçlerinden savaşabilecek olanlar, Bizans yönetiminin de isteği üzerine, Bizans ordusuna katıldı. Kısa zamanda ordu içinde savaşçılıklarını ortaya koydular. Bu durumu gözlemleyen yetkilerin de etkisiyle, artık Bizans ordusunun en önemli vurucu gücü Peçenekler'di.

Bizans, doğudan Selçuklu Türkleri'nin baskısı altındaydı. (henüz Malazgirt savaşı daha olmamıştı ama Türk baskısı sürekli artıyordu) Bizans'ın devlet adamları, Türklere, ancak onlar gibi cesur ve savaşmasını iyi bilen birilerinin karşı koyabileceğini biliyorlardı. Bu konuda Peçenek süvarilerine çok güveniyorlardı. (Peçenekler de diğer Türkler gibi, hepsi atlı askerlerdi.) Bizanslı yöneticiler, on beş bin Peçenek süvarisini gemilerle Üsküdar'a geçirdiler. Onlara: "Doğuya ve güneydoğuya gidin! Oralarda karşınıza çıkacak bütün düşmanları öldürün!" demişlerdi. Bunu demişlerdi ama düşmanın kim olduğunu söylememişlerdi. Peçenek askerleri daha Anadolu'nun içlerine bile varmadan, doğu ve güneydoğudaki söz konusu düşmanların, kendi soydaşları olduğunu öğrendiler. Başlarındaki komutan şöyle dedi:

"Bizler, ya il kazanmak için savaşırız, ya da kudretimizi artırmak için savaşırız. Kime il kazandıracağız? Kimin kudretini artıracamız? Bizans için soydaşlarımızla savaşmamalıyız."

Böylece on beş bin Peçenek savaşçısı geri dönmeye başladı. Bunu haber alan Bizanslı yöneticiler; Üsküdar tarafındaki bütün gemileri ve salları karşı yakaya çektiler. Amaçları Peçenek süvarilerinin İstanbul'a dönüşünü engellemektir. Peçenekler ise, Rumeli'ye geçmeye kararlıydılar. Fazla düşünmediler. O zamana kadar her nehri, ne kadar geniş ne kadar coşkun olursa olsun, atlarıyla geçebilmişlerdi, hem de atlarının üzerinden hiç inmeden. Atlarını o şekilde yüzdürmesini biliyorlar, öyle eğitiyorlardı. Boğazı, geniş bir nehir gibi farz eden on beş bin Peçenek süvarisi, atlarını denize sürdü. Karşı tarafta ise büyük bir kalabalık toplanmıştı. Toplananlar arasında Bizans yetkileri de vardı. Onlar büyük halk kalabalığı arasında kaybolmuş gibiydiler. Kadını, kızı, yaşlısı genci, sanki koca kentin hepsi boğazın Rumeli kıyısına toplanmış durumdaydı. Peçenekler, halkın şaşkın bakışları arasında, at sırtında yüzerek Rumeli yakasına geçtiler! Askerlerin, atları yüreklendiren naraları ve at kışnemeleriyle Boğaziçi, tarihte bir daha görülmeyecek bir gün yaşadı. Halk, giyimleri, yüzleri, konuşmaları ve atları bambaşka olan bu savaşçıları, adeta dilleri tutularak seyretti. Tarihte, Boğazı at sırtında geçen başka bir millet veya ordu bir daha görülmüdü.

Bizans yöneticileri, Peçenekler'e istediklerini yaptıramamışlardı ama onlardan da vazgeçemediler. Çünkü, Bizans ordusunun en vurucu gücü onlardı.

Bizans ordusundaki savaşçı Peçenek atalarımız;

1071 yılında Malazgirt'te, toplu halde Bizans ordusundan ayrılarak, Alpaslan'ın yanında yer almış ve savaşın kaderini belirlemişlerdir.

Hepsini de saygıyla anıyoruz...

YİNE GİTTİN YASİN KAYA

Yine gittin. Geride sokak lambalarına bıraktığın siluetin ve yağmur sonrası toprak kokun kaldı.

Yine kimlere anasonlu masalarda kırılğan acılarını aperatif yapacaksın?

Bana da sahipsiz kalan evinde bir lojman kalabalığındaki, gecekondu yalnızlığı kaldı. Bütün yaşamsal duygulardan refüze edilmiş, engerek gibi sokacak kuşuklar silsilesiyle baş başayım.

Hiçbir zaman sevmedim gitmelerini, hiçbir zaman da sevmeyeceğim. Beni bırakıp o kapıdan her çıkışına yaslanan gövdem, yaslanan gövdem, sana bir kere daha kırıldı. Küçük metrekaireli ardışık odalı evinin içinde hırsımdan dudaklarımı kanatarak, titreyerek dolaşıyorum.

Bu isterik nöbeti devam edecek. Sen "geliyorum" diyene kadar.

Güneşe karşı duramayan kardan adammışçasına eridim durdum, şehrin bunaltıcı temmuzunda. Kulağım, evin önünden umursamazca geçen araçlarda oldu. Hepsi başka hayatların insanlarına bir mutluluk, bir umut taşıdı. Geç kalmışçasına telaşlı.

Apartmanın önünden durmadan geçen her araba, benim umutlarımı ötelereki başka başka yaşamlara fırlattı; ve ben güneşe karşı koyamayan, kardan adam gibi eridim durdum.

İçimdeki karanlık, dışarıdakini boğup yutacak. Sen "geliyorum" diyene kadar.

Şükürler olsun. Geldin talan edilmiş olarak. Seni uğurlarken çeplerine "ne olur ne olmaz" diye koyduğum bütün cümleleri, insanların çirkinliğinden kaçırılmış bütün güzellikleri, başkalarına yağmalatarak geldin.

Sana kapıda, "yine mi?" diyerek okula temiz gönderip, kirlenmiş dönen kızına hayal kırıklığıyla bakan bir annenin gözlerinden baktım.

Suçluluğunu, girişteki posta kutusuna atmış kadın gibi güldün gözlerime.

Kızamadım.

Seni yine arındırmam gerekecek. Her gece dönüşlerinde yaptığım şekilde. Ben arındırmaktan, sen arınmaktan yoruluncaya kadar. Önce üzerine sinmiş yalanlardan kurtulmalısın. Biliyorum ki, sana yeni doğmuş gerçeklerin çıplaklığı daima yakışmıştır. Ceplerinde getirdiğin kapalı çarşı sahaflarından alınma yaşamları sakın içeri sokma. Onlarda özenilecek bir şey yok. Kapıda bırak.

Gözlerinden gözlerim düşmüş. Ben seni bu bakışla mı göndermişim oysa. Kaldır başını gökyüzüne. İlk dördünün duruluğu yeniden, yeniden kazandıracak sana. Morarmış dudaklarından da silinmiş dudaklarım. Pek çok ruhsuz öpüşün, kanatan iziyle kaybolmuş. Tütün sarısı suskunluğum, dindirir morarmış dudaklarındaki kanı endişelenme. Dudağını, batır suskunluğuma yeter.

Arındın mı? İyi misin? Şimdi sen git, biraz uyu ve ruhunu onar.

Ben seni seyredeceğim. Sen "uyandım" diyene kadar.

İMLÂSIZ KADINLAR YASİN KAYA

Yüzü olmayan suretlerde tükettim tebessümleri,
Oysa yaşayarak müzminleştirdiğim hayat,
Bana imlâsız kadınların gözlerinde gülerdi.

Kırılma noktasının ucunda durduğum kentte,
Sanki bir nokta fazla koysam,
Kırılacakmış gibi kurardım cümleleri

"tırnak içine" aldıklarımı sarıldım
feodal çelişkilerimi çelmelese gerçek,
tası tarağı toplar,
radikal düşlere sığınma hakkı isterdim.
Başka şiirlerin kafiyelerinden alıntı yapıp,
Uydurmaya çalışırdım şiirlerime.
Yetmezdi!
Bütün faili meçhul aşkları sahiplenirdim

Bana imlâsız kadınların gözlerinde gülen hayata,
Ben, imlâsız kadınların
Gözlerinin içinden geçip giderdim.

KIRLANGIÇ AKŞAMLARI ÜMİD HARUN

Kahrına geçiyor zaman şimdi
Kırlangıçlar en münis kendi uçuşundalar
Kaybeden ben miyim korkan sen mi
Kopmadan bağ umutlarım hülyalara dalar

Hayal mi rüya mı öyle değil kırılıp giden
Hamulesini uçuruyorsun telefon mektuplardan
Huyundur ne çare elden ne gelen
Hayrını umup vezinsiz dalgalardan

Akşam ezanlarına konuyor kırlangıçların sesi
Alnımı alnına yapıştırıp umutsuzca şöyle
Ahını ödeyeceksin aralanmadan perdeler
Akıp duracak fırsatlar serin sellere

Ne anlarsın uzaktan söylediğim türküleri
Ne bilirsin sesim sesinde kaybolacak
Ne şensindir vuruyorum kendimi kendime
Ne bilsinler bulutlar dağları yutacak

Günler yalpa vurup geçiyor adetlerine
Güzelsin kendine acıların benim bahçeme
Gülsün ama dikenlerin fazla kanatıyor
Güldürmedin tutuk çekkinliğin esiyor

NASIHAT AŞIK KAZANOĞLU

Vasiyeti vardı bana, babamın
"Kimsenin kalbini kırma!" demişti.
"Emeğini alamazsın çabanın
Olmadık hayaller kurma!" demişti.

Derdi ki: "Üstündür, akıldan akıl
Bir arif görürsen yanına sokul!
Doğru yol bilen peşine takıl
Bilmediğin izi sürme!" demişti.

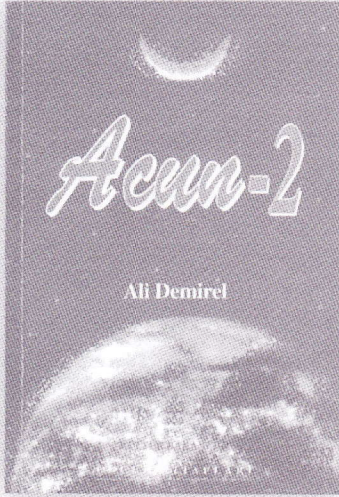
"Balıklar her zaman, başından kokar
Cahilin deresi yukarı akar.
Düşersin dar güne, başına kalkar,
Herkesi sırrını verme!" demişti.

"Temelsiz binanın yıkılır, damı
Boğazında kalır armudun hamı
Yarım hoca dinden eder, adamı
Rast gelene soru sorma!" demişti.

"Çakal hep çakaldır, aslan da aslan
Sığınma namerde, yağmurda ıslan!
Yaslanırsan, sağlam ağaca yaslan
Çürük dal üstünde durma!" demişti.

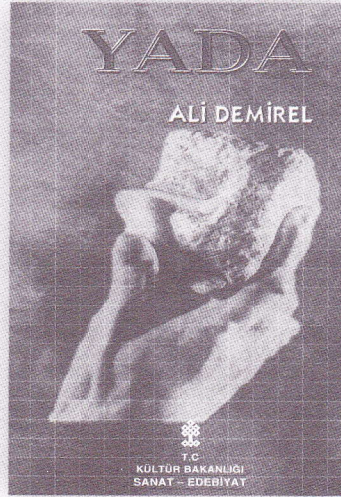
"Kazanoğlu, ilmin gölü çok derin
Bütün hak dostları olsun, rehberin!
Vakit geç olmadan, ara bul yerin
Cahiller safına girme!" demişti.

ACUN - 2



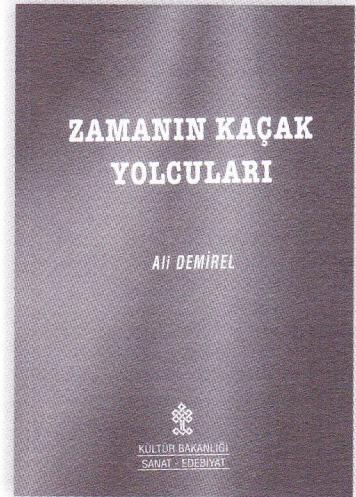
Ali DEMİREL
Roman (Bilim kurgu)
Kültür Bakanlığı Yayınları

YADA



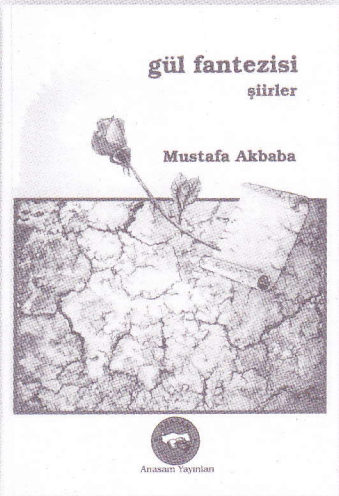
Ali DEMİREL
Roman (Bilim kurgu)
Kültür Bakanlığı Yayınları

ZAMANIN KAÇAK YOLCULARI



Ali DEMİREL
Roman (Bilim kurgu)
Kültür Bakanlığı Yayınları

GÜL FANTEZİSİ



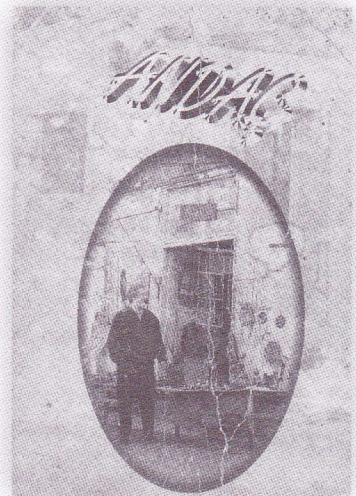
Mutafa AKBABA
Şiir
Anasam Yayınları

İKİ DAMLA YAŞ
BİRAZ TEBESSÜM



Mutafa AKBABA
Deneme
Kendi Yayını

ANDAÇ



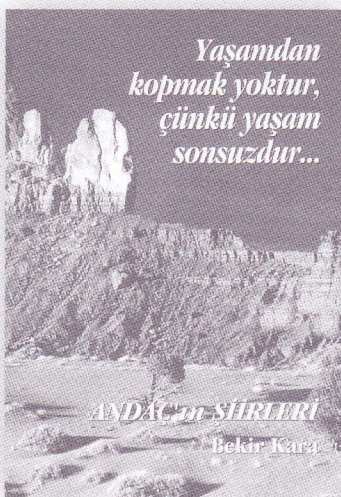
ANDAÇ (Bekir KARA)
Şiir
Kendi Yayını

ANDAÇ'IN ŞİİRLERİ



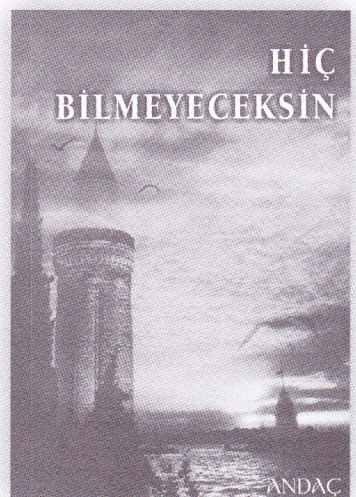
ANDAÇ (Bekir KARA)
Şiir
Kendi Yayını

ANDAÇ'IN ŞİİRLERİ

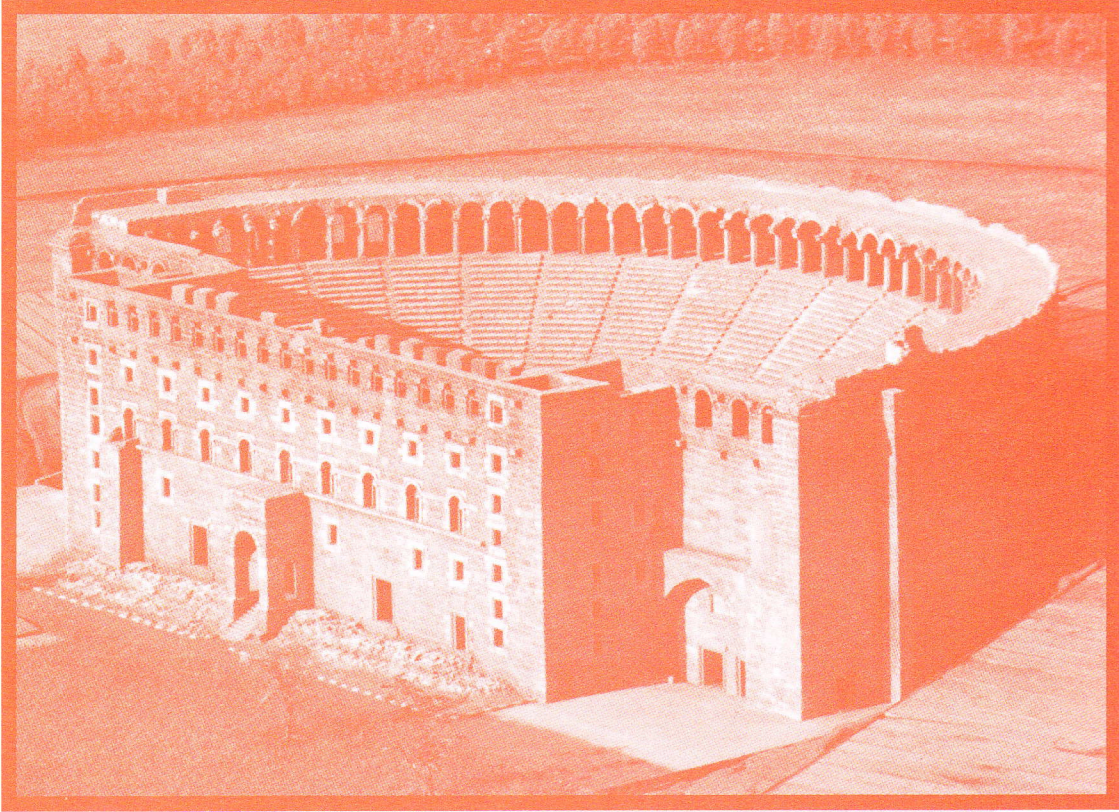


ANDAÇ (Bekir KARA)
Şiir
Kendi Yayını

HİÇ BİLMEMECEKSİN



ANDAÇ (Bekir KARA)
Şiir
Kendi Yayını



ASPENDOS ANTİK TİYATROSU